

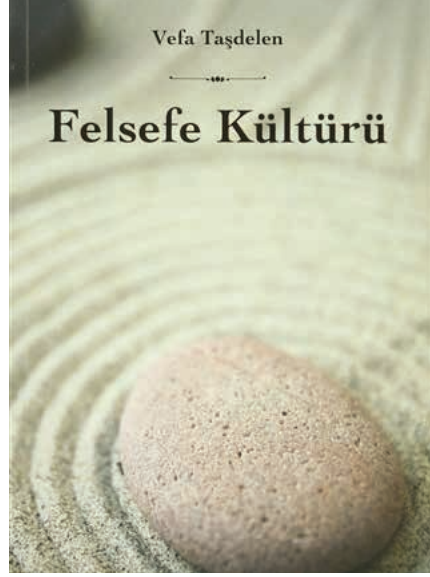
FELSEFE KÜLTÜRÜNÜN İMKÂNI ÜZERİNE BİR KİTAP: FELSEFE KÜLTÜRÜ

Beyhan KANTER

Edebiyat, yaşamın her alanına nüfuz eden bir estetiği ve toplumsallığı içerir. Felsefe ise insanın insanı, hayatı ve evreni anlama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkar. Edebiyat ve felsefe arasındaki derinlikli ilişki, bu noktada, hayatın edebiyatı ve felsefeyi, edebiyat ve felsefenin de hayatı beslediği “yaşama kültürü”nde karşılığını bulur.

Vefa Taşdelen, *Felsefe Kültürü* başlıklı kitabında felsefeyi yaşamla bütünleştirerek “felsefe kültürü”nün sınırlarını ele aldığı konular çerçevesinde çizmekte, yaşama kültürü ile felsefe kültürü arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır. Yedi bölümden oluşan kitapta yazar, özellikle edebiyat ve felsefe arasındaki ünsiyete yeni bir bakış açısıyla yaklaşarak edebiyatı felsefe açısından, felsefeyi de edebiyat açısından yorumlamaktadır. Bu bağlamda, yazarın üzerinde durduğu asıl mevzulardan birisi, felsefi ortamımızın yeterli bir olgunluğa ulaşıp ulaşmadığı sorunudur. Felsefi ortamı bir edebiyat, sanat ve yaşama ortamı olarak değerlendiren Taşdelen, sözlü gelenek ve felsefe arasında bağ kurarken her ikisini de bilgiyi, insanı ve değeri tanımakla ilgili bir çaba olarak nitelendirir.

İlk bölüm, “sözlü geleneğin imkânları” çerçevesinde şekilleniyor; sözlü geleneğin felsefe ve edebiyat için sağladığı imkânlar araştırılıyor. Sözlü gelenek ve felsefe arasındaki ilişkiyi Van Masalları üzerinden somutlayan Taş-

Taşdelen, Vefa (2015) *Felsefe Kültürü*, Hece Yayınları, Ankara.

delen, masal içinde felsefenin/ düşünsel metnin yerini sorgular. Yazara göre, “masal, felsefi söylem içinde bir eğretileme olarak ortaya çıktığında, salt masal olmanın ötesine geçer, içinde taşıdığı düşünsel yapı ve mesajla da ön plana çıkar.” Bu çerçevede yazarın masalların felsefi boyutuna odaklandığı söylenebilir.

Kitabın ikinci bölümü “Bir Felsefe Dili Olarak Türkçe” üst başlığını taşımaktadır. Bu çerçevede öncelikle *Kamûs’ul Alâm*’ı felsefi düzlemde inceleyen Vefa Taşdelen’e göre, söz konusu eser, “ihtiva ettiği bilgi anlayışı, yerlilik tutumu, filozofların hayat hikâyelerine ilişkin verdiği bilgiler ile bir bakıma bir felsefe ansiklopedisi fikrini de beraberinde getirir.” Taşdelen, *Kamûs’ul Alâm*’ın, bilgiye, tarihe ve uygarlığa bakışı ile felsefesi olan bir eser olduğunu örneklerle açıklar.

Kendisini tümüyle dil alanında kuran felsefenin Türkçenin imkânları

içindeki yerini de irdeleyen Taşdelen, on ve on birinci yüzyıllarda yazılan Türkçe eserlerin yapısını bu bağlamda incelemeye tâbi tutar. Yazar, Türkçenin biçimsel ve içeriksel imkânlarının Türkçenin maddi ve manevi varlık alanlarını kolaylıkla ifade edebilecek bir söz dağarcığını içermesini, bu yönde bir tarih ve geleneğe sahip olmasıyla ilintilendirir. Felsefe geleneğimizin olmayışını, Türkçenin varlık yapısına değil, bu yönde yeterli çabanın sergilenmemesine bağlar. 13. yüzyılda Yunus Emre'yi yetiştiren Türkçenin söyleyiş imkânlarının, günümüzde bir felsefe dili olma yolundaki sürecini çoktan tamamlamış olması gerektiğini söyler.

Vefa Taşdelen'in kitabında sorguladığı noktalardan birisi de çocukluk ve felsefe arasındaki ilişkidir. Bu sorgulamaları ise “*çocuk felsefesi*”, “*çocuklar için felsefe*” ve “*çocuklarla felsefe*” gibi noktalar üzerinde yoğunlaştırır. Çocukluğun tarihçesiyle ilgili bilgiler verdikten sonra “*çocuklarla felsefede teknik ve yöntemlerle*” ilgili teorilerini hem tarihsel bir zemine hem de felsefi bir zemine oturtur. Buna göre, çocuk, sorularıyla, sahip olduğu merak ve hayret duygularıyla zaten felsefenin içinde olan bir kişidir. Büyüdükçe soruları azalır, hayret ve merak etmez olur. Çocuklarla felsefenin işlevi, yazara göre, felsefi duyguyu taze tutmak, geliştirmek ve yönlendirmektir.

Felsefe ve düşünme arasındaki doğrudan bağı “Felsefe Eğitimi” başlıklı bölümde irdeleyen Taşdelen, düşünme eğitimi ile “*doğru düşünceleri(n) değil, doğru düşünme tutumlarını(n)*” öğreteceğini yaşamla ilişkilendirerek tasnif eder. Bu çerçevede “Felsefe Eğitimi: Bir Yaşantının Peşinde” başlıklı kısımda da felsefenin kişideki karşılığının felsefe ile gündelik hayatın birleştirilmesiyle bulunacağını kendine özgü bir yaklaşımla gerekçelendirir. Bu görüşünü, “Bir Yeniden Üretim süreci olarak Felsefe Dersi: Hermeneutik Bir Yaklaşım” başlıklı makale

lesinde de sürdürür. Felsefenin yaşantıyı yaşantının da felsefeyi oluşturduğu tezi savunan yazar, felsefe dersini, felsefe yapmanın yeniden deneyimlendiği bir üretim süreci olarak görür.

Felsefe Kültürü'nün beşinci bölümü, “*entelektüelin analizi*”ne ayrılır. “*Sağduyunun temsilcisi olarak entelektüelin portresi*”ni çizen Taşdelen, entelektüelin uzun tarihçesini ve içerdiği anlam katmanlarını edebî ve felsefi bir perspektifle dile getirmekte; entelektüeli, hakikatin, dar çerçevede kendisinin, geniş anlamda içinde yaşadığı toplumun çıkarlarına ve önyargılarına kurban vermeyen kişi olarak tanımlar. Bu noktada sağduyu, hakikatin yanında, onun gözü, kulağı ve vicdanı olarak ortaya çıkar.

“*Benim Yolum Benim Felsefem*” başlıklı bölümde, kırk maddede, aforizmalar şeklinde, felsefe yolunu/yolculuğunu farklı bağlamlarda dile getiren yazar, felsefenin sürekli yolda olmak olduğunu ısrarla vurgular ve bu vurgusunun açılımını yaşama ilişkin unsurlarla yapar.

Kitabın yedinci bölümü “*Hikmet Üzerine*”dir. Hikmet'in felsefi boyutu üzerinde duran yazar, kavramın, kültür dünyamızda felsefi geleneğin yeniden kurulabilmesi konusundaki olası katkısını sorgular ve İslam dünyasının uyanışının bu kavramın yeniden ihya edilmesinde görür. Ona göre hikmet, “Kitap”ı anlamamanın yöntemidir; hikmet olamadan “Kitap” da anlaşılamayacaktır.

Felsefe Kültürü, felsefenin gündelik hayattaki karşılığının irdelenmesi bakımından önem arz etmektedir. Vefa Taşdelen kitapta, felsefenin imkânlarını sözlü kültür ürünlerini ve yazılı edebiyat eserlerini içine alan geniş bir perspektifle dillendirmektedir. Felsefe kültürüne ilişkin makalelerden oluşan kitap, kendi kültür dairemizdeki felsefenin yerinin ve imkânlarının sorgulanması bakımından felsefe çalışmalarına katkıda bulunacaktır.

SEÇME MEKTUPLAR
"ODUN ATEŞİYİM BEN"

Uğur MORKAYA

"Benim kalbim öyle bir yer ki sevdiğim her şeyin ister hayalî ister gerçek olsun oraya girişi serbest. Hatıralarımı, tüm mutluluklarımı, üzüntülerimi sakladığım yer orası. Bir de kocaman 'Düşler' bölümü var içinde..." (s. 40-41).

Dokuz yaşından beri öykü yazan Yeni Zelandalı yazar Katherine Mansfield, 19. yüzyılın ortalarında sanat dünyasında ortaya çıkmaya başlamış modernizm akımının temsilcisi olmakla birlikte, 20. yüzyılın İngiliz öykücülüğünün de en önemli isimlerinden biri olmuştur. Karakterlerinin iç çözümlerini yapması ve onların iç dünyalarını ayrıntılı bir şekilde yansıtmasıyla bilinen K. Mansfield, kullanmış olduğu sembollerle özgünlüğünü ortaya koymuş ender yazarlardan biri. Öykücülüğünde göstermiş olduğu bu "âdetleri kırma" ve "her şeyi riske atma" durumunu özel yaşantısında da göstermiştir. Aşk ve hastalık arasında büyük bir çekişme yaşayan bedeni ve ruhu, otuz dört yaşında tüberkülozdan güçsüz düşmesiyle birlikte yaşam savaşını kaybetmiştir. Ardında *Ölü Albayın Kızları* ve *Fransızca Konuşmuyorum* gibi eserler bırakan yazar, birçok yazardan etkilenmekle birlikte İngiliz edebiyatının önemli isimleri arasında yer alan Virginia Woolf ve D. H. Lawrence'i de etkilemeyi başarmıştır.

K. Mansfield'in özel yaşamına ışık tutan *Seçme Mektuplar "Odun Ateşiyim Ben"*, bir yazarın ve özellikle bir kadın yazarın derinliklerine inmemize imkân veriyor. Yazar eserlerinde nasıl karakterlerinin iç çözümlerine, psikolojik dünyalarına ayrıntılı bir şekilde yer

Katherine Mansfield, Editör: Vincent O'Sullivan, Çeviren: Ayşe Serap Avanoğlu, Cansu Dikme, Cümle Yayınları, 2016, 502 sayfa

vermişse bizler de bu seçki sayesinde onun iç dünyasına doğru bir yolculuğa çıkıyoruz. Bu yolculuk 1903'teki öğrencilik yıllarından başlıyor, yaşamının son anları olan 1922'ye kadar sürüp gidiyor.

Tartışmasız yazmak eyleminde bulunan herkesin kaleminde aşk er ya da geç bir şekilde yer edinmekte, kelimeler olup akmakta, cümlelerde can bulmaktadır. K. Mansfield aşkını tutkulu bir şekilde yaşamış, bu tutkusu yüzünden aşağılanmış ve kalbini sevdiği herkesin girebileceği serbest bir yer hâline getirmiş. En büyük aşkı ve en büyük tutkusu olan John Middleton Murry'ye yazdığı dramatik, duygulu, aşkın bir kadın gözünde nasıl içselleştirildiğini gösteren bu mektuplar, okunmaya değer. "İşte sana bir itiraf: Seninle aram iyi olmazsa yazamıyorum - bir satır bile yazamıyorum" (s. 92) diyen K. M., yazabilmek için en derinlerinde Murry'ye

olan aşkını kullandığını itiraf etmekten de çekinmiyor. K. M'nin Murry'ye yazdığı aşk mektuplarında tutkusunun, vazgeçişlerinin, yeniden başlayışlarının öykülerini sürükleyici bir anlatımla bizlere aktarıyor. Fazlasıyla duygusal olan bu mektuplarda, bir ilişkinin çeşitli evrelerine de tanık oluyoruz. Bazen müthiş aşk kokan bu mektuplar, bazen yerini mesafelere bırakıyor. Mektuplardan anlaşıldığı üzere, her ikisi için de en önemli sorunlardan biri: para. Dönemin şartları düşünüldüğünde (Birinci Dünya Savaşı yılları, 1921 ekonomik buhranı) bu konunun iki âşık ve iki edebiyatçı arasında tartışma konusu olmasının kaçınılmaz olduğu bir gerçek. Bu açıdan bakıldığında mektuplarda arka planda sosyal yaşantının izlerine de rastlanmakta, savaş hissettirilmektedir. (K. Mansfield'in savaş sırasında erkek kardeşini kaybetmiş olmasının verdiği üzüntüyü dile getirdiği birkaç satırdan da anlaşılabilir.) Tutkularından bahsetmişken K. Mansfield'in en büyük tutkularından biri ev sahibi olmak. Ancak bu ev hem Mansfield hem de Murry'nin aşklarının en özel anlarını yaşayacakları zirve nokta olarak idealize ediliyor. K. Mansfield bu evi tüm hayalleriyle süsleyerek anlatıyor.

Sadece aşk üzerine yazılmış mektuplar yok bu seçkide. K. Mansfield aşka göstermiş olduğu tutkunun bir başka boyutunu arkadaşlık ilişkilerinde de yansıtıyor. Dostlukları da onun hasta bedeni için oldukça önem arz ediyor. Özellikle tedavi görmüş olduğu yıllar süresince dostlarından aldığı mektuplara yazdığı cevaplarda "aşırı mutluluk"

anlarına tanık oluyoruz. Tanık olduğumuz şeyler sadece bunlarla sınırlı değil elbette. Öykülerini, bu öyküleri yazma ve yayımlama sürecini, öykülerine yapmış olduğu özelleştirilerini de görmek mümkün. K. Mansfield'in üzerinde etkili olan yazarlar da bu seçkide yer alan mektupların içine gizlenmiş, bazen de âdeta itiraf edilmiş. Özellikle başta Çehov olmak üzere, Stendhal, Dostoyevski, Oscar Wilde bunların başında geliyor. Çeşitli yazarlara, müzik ve resim üzerine yapmış olduğu eleştirilerle daha da renklenip sanatsal bir eleştiri metni hâline bürünüyor mektuplar. Öykülerinde olduğu gibi mektuplarında da çeşitli sembollere yer veriyor. Bu semboller bazen bir kitabın kahramanı, bir kesiti, bazen bir müzik parçası, bazen de bir resim olabilir. Bütün bu göndermeleri anlayabilmek için yorucu olsa da dipnotları okumak gerekiyor.

Yazarlar özellikle özel yaşantılarıyla her zaman merak edilen kişiler olmuşlardır. İşte bu seçki bize K. Mansfield'in yani bir yazarın merak edilen iç dünyasının kapılarını aralamakta. Virginia Woolf'un ifadeleriyle anlaşılmasın bir kadın olan ve öyle kalan K. Mansfield'i anlamak için bu mektuplar okunmalı. Mektuplarla K. Mansfield'in acılarına, özlemlerine, tutkularına, aşkına, dostluklarına, korkularına; yalın, dramatik, yoğun, bazen teatral, bazen şiirsel, bazen de klişeleşmiş bir dille yelken açmaktayız. K. Mansfield mektuplarında kullandığı anlatımlarda görüntülerin akıp gitmesine, bir film izlermişçesine bir duyguya sürüklüyor bizi.

KARA ÖYKÜLER

Hatice Ebrar AKBULUT

Cemal Şakar, on ikinci öykü kitabı *Kara* ile okurlarını selamladı. Şakar, yaşamışlıkları kendi duygu ve düşünce dünyasında yoğurarak öyküleştiriyor. *Kara*'nın öyküleri de yoğun bir duygu ve düşünce kaynamasından sonra öyküye dönmüş.

Öykü, insanın dokunduğu, baktığı, gördüğü, duyduğu, hissettiği her alanda belirir. Buradan bakınca hiçbir insan öyküsüz değildir. Ne ki bazı insanlar, öykülerini dillendiremez. Onların kendilerine ait bir öykünün olduğuna dair bir kanaatleri bile yoktur belki. Yanı başımızdan akıp giden öyküyü fark edebilmemiz için duyum eşliğimizin kuvvetli olması gerekir. Değilse, öykümüzü bir anlatıcıdan okuruz, dinleriz. Cemal Şakar, insanın öyküsünü yazıyor. İnsanın yaşama amacının, dikkat kesilmesi gerektiği hâlde yüz çevirdiklerinin, görmezden geldiklerinin öyküsünü yazıyor. Bu öyküler, 'sarp yokuşu' hatırlatıyor. Sarp yokuşu çıkmak çok çetindir. Çok az insan, o yokuşu çıkmaya revan olur. Onlar sabredenlerdir, sebat edenlerdir. Şakar, bir yandan bu azınlığın öyküsünü yazarken, bir yandan da çoğunluğun hâli pürmelalini anlatıyor. Yaşanan acı olaylara karşı toplumun pervasızlığı işleniyor. Anlatıcı bunları öyküleştiren suçlayıcı, ayıplayıcı bir dil kullanmıyor. Doğru olan davranışı hatırlatmayı tercih ediyor. Sık sık Yüce Kitap'ın ayetlerine ve hadislere telmihte bulunuyor. Şakar, kısa cümleler kurmayı tercih ediyor. Sözcüklerin anlam derinliğinden faydalanmayı ihmal etmiyor. Böyle olunca az sözle çok şey anlatmayı başarıyor. Öykülerin geneline baktığımızda, Şakar'ın yeni biçimlere açık olduğunu fark ederiz. Sembolik anlatımlar, minimal öyküler, üstkurmaca gibi teknikler kullanarak yeniliklere açık bir öykücü olduğunu gösterir. İçerik

Cemal Şakar, *Kara*, İz Yayıncılık, İstanbul 2016.

bakımındansa öyküler, öykücünün içine oturan bir acının her öyküde bir başka şekilde anlatılması gibidir. Öykücünün içinde mih gibi duran, hiçbir yere gitmeyen bir acı, bütün öykülerde yoğun hüznün olarak karşımıza çıkar. Dert söyletir kabildinden... Ama Şakar, derdini söylemez, onu öyküye döker. Öykü kanalıyla bir derdi, meseleyi dile getirmek ister. Sancısını öykü olarak dışarıya vurur. Öykü, Şakar için bir sancının dile gelmesidir diyebiliriz. Bu sancı kutsal bir sancıdır. Öykücü, bu sancıyı tattığı için insan olduğunun farkına varır. İnsan, bu sancıdan ne kadar uzaklaşırsa o kadar insan kalamaz, o kadar onursuzlaşır, o kadar yaşamının içi boşalır.

Cemal Şakar'ın öykülerinde mekân, zaman, kişiler anlaşılmasız çoğu zaman. Anlatıcı, zamanı aşmak, ötelere ulaşmak ister gibi tüm araçları ortadan kaldırır. Tamamen anlatılana odaklanılsın ister.

Çünkü anlattıkları geçmişin ve bugünün acılarıdır, sıkıntılarıdır. İyilik ve kötülük hep çekişme hâlinde olacağından kuşkusuz bunlar, gelecekte de yaşanacaktır. Şakar'ın öyküleri, dünden ve bugünden yola çıkar; geleceğe uzanır. Sade ve pürüzsüz bir dil kullanması, tasvire çok yer vermemesi öykülerin okunurluğunu kolaylaştırır. Zor olan kısım, öykülerin içinde dönenip duran fikrin/hissin okur tarafından çekilip alınmasıdır.

Cemal Şakar'ın öykülerindeki kurgu mantığını anlamak, öyküleri anlayabilmemiz açısından önemlidir. Öykücü, anlatacaklarını kurgular ve içine de bir mesaj gizler. Mühim olan gizlenen bu mesajın anlaşılmasıdır. Kurgu çoğu zaman karışık bir yapıdadır. Bunu çözümlemek yerine, öyküde verilmiş istenene odaklanmak en iyisidir. Şakar, okurdan kıssadan hissene anlaşılmasını ister. Neticede de vermek istediği mesajı verir. Öykü örtük kalsa da, öykünün zamanı, mekânı, kahramanı tam olarak kavranmasa da anlatılmak istenen şey gün gibi ortadadır. Öykülerde, hem duygu hem de düşünce hissedilir. Salt duygu ya da salt düşünceye dayanan öyküler yerine ikisini de içeren öyküler vardır *Kara*'da. Şakar, toplum açısından meselelere yaklaştığı gibi birey açısından da yaklaşır. Bireyin ruhunda açılan yaralarla, zihninde dolaşan sorularla ilgilenir. Anlattığı karakterin hâliyle hâllenir, derdiyle dertlenir. Kendisini anlattığı olaydan, yaşanılardan, kişilerden soyutlamaz. Onların acısını kalbinde duyar. Gazete haberlerinden, TV haberlerinden/görüntülerinden, sosyal medyada konuşulanlardan/paylaşılanlardan öykülerinde yararlanır. Yeryüzünde yaşanan dramları öyküleştirebilir.

Yeryüzünde yaşanan zulümler öykülerde işlenirken çoğu zaman bir çocuk gözüyle yüz yüze gelir okur. Çocuğun bakışıyla yaşanan zulüm anlatılır. Savaştan, terörden, yıkımdan, kandan, bombalardan en çok çocuklar etkilenir. Bazen de bir baba oğullarının

acıısıyla yıkılır. Babanın elleri nereye dokunsa orayı yakar. Bazen de tüm bunlara izleyici kalan/şahit olan gözler donup kalır, bağı yanar, yanar da elinden hiçbir şey gelmez. Kalakalır öyle. Bunun içindir “yaşamaktan utanmış bazen insan.” Şakar, hayal gücünü iyi kullanan kalemlerden. Bu da öyküsünü besliyor, güzelleştiriyor. Bir insan olarak bir şehirle konuşmayı dener. O şehrin yekûn acısını kalbinde duymaya çalışır. Suriye'nin acısı gibi. Savaş sebebiyle her yanı kırıp dökülen Suriye'nin de bir kalbi olduğunu söyler. “Her yerde her şey ölüyordu. Canlı olan her şeye duyulan bunca kini hiç anlayamadı Suriye.” Toplumsal meseleleri ustaca öyküleştiren Şakar'ın gözlemlerinin kuvvetli olduğunu söylemek olmaz. Tasvir çok yapmamasına karşın gözümüzde canlandırabileceğimiz şekilde anlatır anlatacaklarını. Sağ ve sol meleği şahit tuttuğu öyküce satırlar da kalemin aslında ne büyük bir şahit olduğunu hatırlatıyor. Kimbilir, Şakar da sağ ve sol meleğin her şeyi kayda almasından, iyilikleri ve kötülükleri yazmasından esinlenerek yeryüzünde bozgunculuk çıkaranları ve onlara karşı koymaya çalışan iyileri öyküleştirebilir. “Sağ omzuna döndü, yaz dedi: Babamın hayatta kalmak için savaştığını... Çocuklarına kol kanat gerekirken annemin...” “Sol omzuna döndü, yaz dedi: Bütün dünyanın hep bir olduğunu... Hiç kimseyi atlama, yaz. Bize kıyameti yaşattıklarını... Cehennem döndürdüklerini şehrimizi.”

Kara'nın öyküleri, baştan sona hüznlerle dolu. *Kara* kitabın ismidir; kitapta *Kara* adında bir öykü yok. Öykülerden *kara* bir sis yükseliyor. Sayfalar sürtündükçe sisin yoğunluğu artıyor. *Kara*, bazen bir leke oluyor, bazen bir yangından yükselen duman, bazen acı bir söz oluyor. Acının, kederin, umutsuzluğun, mutsuzluğun, sevgisizliğin, acımasızlığın, çaresizliğin, hırsın, vurdumduymazlığın öykülerini yazıyor Cemal Şakar. Duru bir dil ile kıyamete değin sürece olan öyküyü yazıyor, insanlığın öyküsünü...